

Prof. Jeffrey D. Sachs

Jeffrey D. Sachs Columbia Üniversitesi'nde Sürdürülebilir Kalkınma, Sağlık Politikaları ve Yönetimi Profesörü ve Yeryüzü Enstitüsü Direktörüdür. Ayrıca Birleşmiş Milletlerin Sürdürülebilir Kalkınma Çözümleri Ağının da direktörüdür.

Uluslararası işbirliğinin finansmanı

Dünya, çok taraflı parayı, çok taraflı ihtiyaçlarla eşleştirme konusunu ciddiye almalı. Şirket gelirlerine, offshore hesaplara, uluslararası finansal işlemlere milyarlar net servetine ve kirliliğe yeni küresel vergiler koyma konusunu düşünme zamanı geldi.

Günümüzde kamu mal ve hizmetlerinin küresel ve bölgesel düzeyde temini, tehlikeli bir şekilde yetersizdir. Birleşmiş Milletler sistemi, Avrupa Birliği ve diğer çok taraflı örgütler, bütçeleri sorumluluklarını karşılamak için yetersiz olduğundan büyük bir baskı altındadır.

Her ne kadar bazı serbest pazar ideologları kâr amacı güden şirketlerin dünyayı hükümetler olmadan yönetmesi gerektiğini halâ iddia etse de deneyimler bunun aksini göstermektedir. Hükümetler, sağlık ve eğitim gibi çok önemli hizmetlere; otoyollar, demiryolları ve elektrik şebekesi gibi alt yapılar ve bilimsel araştırmalara ve erken evre teknolojiye sağlanacak finansmana evrensel olarak erişilebilmesi için çok önemlidir. Zenginlerin vergilendirilmesi ve gelirin yoksullara aktarılması için de hükümetlere ihtiyaç vardır. Aksi takdirde toplumlarımız tehlikeli ölçüde eşitlik, adaletsiz ve istikrarsız hale gelebilir. Bugün ABD'de yaşanan tam da budur.

Vergiler niçin konuluyor?

Başarılı ve yüksek gelirli ülkelerdeki hükümetler, bu işlevleri yerine getirmek için ulusal gelirin en az yüzde 25'ini vergi olarak toplar. Dünyanın en başarılı ekonomilerinde, özellikle de Kuzey Avrupa'daki sosyal demokrasilerde, hükümetler ulusal gelirin yaklaşık yüzde 50'sini vergilendirir. Bu gelirleri üç önemli işlev için kullanırlar: "Kamu hizmetleri, kamu yatırımları ve ödemelerin zenginlerden yoksullara aktarılması."

Bu üç kamusal işleve ulusal düzeyin ötesinde acilen ihtiyaç vardır. Birbirine komşu ülke grupları, örneğin AB ve Afrika Birliği (AU) ulusal sınırları aşan ve genelde aynı anda düzenlerce ülkeyi ilgilendiren kamu hizmetlerine, kamusal yatırımlara ve ödeme aktarımlarına ihtiyaç duymaktadır. Bölgesel gruplar hayati işlevlerini yerine getirmek için bölgesel bütçelere ihtiyaç duymaktadır. Aynı şekilde bir bütün olarak BM de iklim değişikliği ile mücadele etme, okyanusları koruma, aşırı yoksulluk ile mücadele etme, nükleer silahların yayılmasına karşı koyma, BM Güvenlik Konseyi aracılığıyla yerel çatışmaları küresel felaketlere dönüşmeden önce durdurma yönündeki küresel çabalarını finanse etmek için yeterli bir bütçeye ihtiyaç duymaktadır.

Küresel aktarımlar çok küçük olduğu için bolluk içerisindeki dünyada aşırı yoksulluk var olmaya devam ediyor. Zengin ülkelerin iklim ile bağlantılı finansman için yoksul ülkelere yılda 100 milyar dolar verme şeklindeki uzun süreli vaatleri de hala yerine getirilmiş değil.

AB, Afrika Birliği ve diğer bölgesel gruplar, fosil yakıtlar yerine yenilenebilir enerjiye (örneğin rüzgâr, güneş ve hidroelektrik...) dayanan bölgesel elektrik şebekeleri inşa etmelidir. Bu gruplar, kalıcı yoksulluk bölgelerini ortadan kaldırmak için en zengin bölgelerden en yoksul bölgelere para aktarmalıdır. Aynı zamanda sınırlar ötesinde doğayı korumalı ve dijital devrimden faydalanmak için bilim ve teknolojiye çok daha fazla yatırım yapmalıdır.

Bütçe kaynakları çok az

Bununla birlikte bu gibi çok taraflı işbirliği için mevcut olan bütçe kaynakları çok azdır. Birçok AB üyesi, ulusal gelirin en az yüzde 25'ini ulusal ve yerel düzeylerde kamu harcamaları için vergilendirirken, AB çapındaki bütçeye ayrılan finansman, üye ülkelerin toplam gelirinin sadece yüzde 1'i kadardır. Avrupa Yatırım Bankası aracılığıyla bazı ek finansman olanakları sağlanıyorsa da bu yalnızca piyasa bazında fonlanabilen yatırım projeleri içindir.

Yetersiz fonlamanın nedeni açıktır. Vergiler, ulusal ve yerel hükümetlerin yetki alanındadır, onlar da vergi imtiyazlarını kısıncaş bir şekilde savunmaktadır. Ulusal hükümetler, ulusal gelirlerinin yalnızca yüzde 1'ini AB çapındaki projeler için Brüksel'e göndermeyi kabul etmişlerdir.

Bunun sonucu da çok büyük hayalleri ama çok küçük bir faaliyet bütçesi olan bir AB'dir. Daha da kötüsü Avrupadaki ulusalcılar (örneğin İngiltere'deki Brexitçiler), AB bütçesinin, acınacak ölçüde küçük değil, fazla büyük olduğunu iddia etmektedir. Hiçbir ülke, ulusal gelirin yalnızca yüzde 1'i ile kendisini bir arada tutamaz. Aynı şekilde AB de bu kadar küçük bir bütçe ile kendini sürdüremez olacaktır. AB çapındaki kamu hizmetleri, yatırımlar ve aktarımlar, gerçekten etkili bir birlik için gerekenin yalnızca çok küçük bir bölümünü oluşturmaktadır.

Durum küresel düzeyde çok daha vahimdir. BM'nin olağan bütçesi yılda yalnızca 2.7 milyar dolar ya da dünyanın 90 trilyon dolarlık toplam gelirinin yalnızca yüzde 0.003'ü kadardır. Üye ülkelerin barışı koruma ve insani operasyonlar için yaptıkları ek yardımlar da dâhil yıllık toplam geliri 50 milyar dolar ya da dünya gelirinin yüzde 0.06'sı kadardır. Bu, gerçek ihtiyacın yalnızca çok küçük bir bölümüdür. BM'ye üye ülkeleri haklı olarak Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri ve Paris İklim Anlaşması gibi cesur önlemler almışlardır ama bunları

uygulayacak finansal araçlardan yoksundurlar.

Her ne kadar BM bütçesi küçükse de ABD hükümeti bu kurumu sık sık şişirilmiş ve aşırı pahalı olmakla suçlamaktadır. ABD 2.7 milyar dolarlık olağan bütçenin yaklaşık yüzde 22'sini (yıllık yaklaşık 600 milyon dolar) ödemektedir ama bu Amerikalı başına 2 dolardan daha azdır. Barışı koruma ve diğer ödemeler de eklendiğinde, ABD'nin yıllık toplam katkısı 10 milyar doları ya da kişi başına 30 doları bulmaktadır. ABD, bu şekilde cimri davranarak, kendisine zarar vermektedir. Küresel ihtiyaçlara kronik bir şekilde yetersiz yatırım yapılmasının ABD ve dünyaya olan nihai bedeli onlarca trilyon doları bulabilmektedir.

Önlemler yetersiz kalıyor

Yüksek gelirli ülkeler, BM aracılığıyla yapılan ödemelere ek olarak, yoksul ülkelere Resmi Kalkınma Yardımı (ODA) adı altında doğrudan ödemelerde bulunmaktadır. Her yıl toplam ODA miktarı 150 milyar doları bulmaktadır; ama bu katkıda bulunan ülkelerin gelirinin yalnızca yüzde 0.31'ini teşkil etmektedir ve ODA için gelirin yüzde 0.7'sini verme vaadinden çok uzaktır. Bu küresel aktarımlar çok küçük olduğu için bolluk içerisindeki dünyada aşırı yoksulluk var olmaya devam etmektedir. Zengin ülkelerin iklim ile bağlantılı finansman için yoksul ülkelere yılda 100 milyar dolar verme şeklindeki uzun süreli vaatleri de hala yerine getirilmiş değildir.

Dünya, çok taraflı parayı, çok taraflı ihtiyaçlarla eşleştirme konusunu ciddiye almalıdır. AB kendi bütçesini derhal AB gelirlerinin yüzde 2'sine çıkarmalı, ileride daha da artırmalıdır. Benzer bir şekilde dünya da kendi gelirinin en az yüzde 2'sini aşırı yoksulluğa son vermek, iklim değişikliği ile mücadele etmek, doğayı korumak ve milyonlarca mahrum insanın erken ölümden kurtulmasını, bütün çocukların okula gitmesini ve BM'nin bütününde barışın tesis edilmesini sağlamak için küresel kamu mal ve hizmetlerine ayırmalıdır.

Baskı altındaki bağlantılı bir dünyanın bedelini ödemek için şirket gelirlerine, offshore hesaplara, uluslararası finansal işlemlere, milyarderlerin net servetine ve kirliliğe yeni küresel vergiler koyma konusunu düşünme zamanı gelmiş bulunuyor. Yaraticılık, işbirliği ve öngörü ile büyük küresel servetimizi, herkes için sürdürülebilir refaha dönüştürmek için yeni gelirleri harekete geçirebiliriz.